

Projekt finansowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach zadania „Twoje słowa moimi oczami-przeszłość w teraźniejszości. Niewidomi w odbiorze kultury i dziedzictwa narodowego.”

Kultura dostępna dla wszystkich.....?

Niepełnosprawność wiąże się z innym postrzeganiem rzeczywistości. Według psychologii i pedagogiki humanistycznej, człowiek jest jednością psychofizyczną, zatem nie można jego zachowań interpretować tylko w odniesieniu do poszczególnych sfer jego funkcjonowania. Analizując przebieg procesów emocjonalnych, nie sposób nie zauważyć, że ich stosunek do procesów poznawczych jest bilateralny: Podstawę procesów emocjonalnych stanowią procesy poznawcze. Gdy znajdziemy się, np. w zupełnie nowej dla nas sytuacji, gdy pamięć nie potrafi dostarczyć gotowych sposobów zachowania, brak wystarczających danych spostrzeżeniowych utrudnia nasze procesy myślowe, a uwaga jest napięta w maksymalnym stopniu-możemy odczuwać lęk, niepokój i inne emocje negatywne. Z drugiej strony, te emocje mogą zniekształcać naszą interpretację wrażeń, a w rezultacie-tworzyć nieprawdziwy obraz rzeczywistości. Można próbować niewłaściwie interpretować to w ten sposób, że nieprawidłowy przebieg procesów poznawczych implikuje zaburzenia emocjonalne. W takim razie, niepełnosprawność wzrokowa powodująca niewątpliwie trudności w funkcjonowaniu poznawczym dziecka, powodowałoby zaburzenia w jego funkcjonowaniu emocjonalnym i społecznym. Wielu badaczy uważa jednak, że brak spostrzegania wzrokowego nie jest jednoznaczny z zaburzeniami percepcji (Walther 2007 s. 27).

Ważnym aspektem jest zaspokojenie potrzeb osób niepełnosprawnych wzrokowo (zwłaszcza ich aktywności i samodzielności). Niezwykle ważne jest dla dziecka, a później młodego człowieka umożliwienie mu zbieranie wielu doświadczeń, wchodzenia w różnorodne reakcje z przedmiotami osobami, przestrzenią. Konsekwencją będzie mniejsze prawdopodobieństwo znalezienia się w nieznannej, nowej stresującej go sytuacji.

Dzieci niepełnosprawne wzrokowo pozytywnie reagują na wizualizacje. W literaturze istnieje wiele definicji wizualizacji. Mimo iż autorzy podają odmienne jej definicje, to jednak wszyscy są zgodni co do tego, że jest ona procesem świadomym, w którym kluczową rolę odgrywa wyobraźnia (Gładysz-Cylulko 2008 s. 96).

Pracując wiele lat z uczniami słabo widzącymi i niewidomymi, opracowałam koncepcję wizualizacji w poznawaniu nowych, często niedostępnych dla nich mentalnie miejsc, przestrzeni czy treści. Wiele dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością wzroku ma wiedzę encyklopedyczną na temat otaczającej

rzeczywistości. Świadomy tyflopedałóg może umożliwić jej poznanie. Jednymi z technik wizualizacji jest tyflografika, czyli grafika wypukła i audiodeskrypcja- przekazywany drogą słuchową, werbalny opis treści wizualnych osobom niewidomym i słabowidzącym.

Dzięki uczestnictwu w projekcie finansowanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego - Kultura Dostępna 2018 uczniowie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej mogli zwiedzić cztery kopalnie-Kopalnie Złota w Złotym Stoku, Kopalnie Srebra w Tarnowskich Górach, Kopalnia Soli w Bochni i Kopalnia Ćwiczebna w Dąbrowie Górniczej (węęła kamiennego). Było to dla nich niezwykle nowe doświadczenie. Mogli sobie wyobrazić przestrzeń pod ziemią, wyobrazić sobie trudy pracy górnika. Wycieczki wywołały dużo emocji. Zjazd do kopalni wiązała się ze strachem. Było to związane z doświadczeniem czegoś nowego, z miejscem, sytuacją do tej pory nieznaną. Przestrzeń w kopalni, jej struktura, układ tras, korytarzy, wilgotność powietrza, odgłosy kroków, rozmów, zjazd windą np.: w Bochni czy Tarnowskich Górach budziły wiele obaw. Lęk, strach, niepokój, zagrożenie powoli ustępowały, zaczęła budzić się ciekawość. Wycieczki były poprzedzone warsztatami, na których uczestnicy budowali z gliny, tworzyli instalacje przestrzenne z różnego rodzaju materiałów, z plasteliny, modeliny, masy solnej tworzyli narzędzia górnicze, opisywali strój górnika, szyb, kierat, sztolnię. Oglądali filmy edukacyjne z audiodeskrypcją. Zgłębiali szeroką wiedzę teoretyczną na temat kopalń metodami aktywizującymi ich wyobraźnię. Te wszystkie działania przygotowały uczestników do pobytu w kopalni. Pobytu w kopalniach ich wiedzę pogłębiły i dopełniły. Nie można się przecież było bać zjazdu windą pod ziemię na warsztatach prowadzonych w Ośrodku w Dąbrowie Górniczej, gdyż winda nie jest niczym strasznym, przejście podziemnymi korytarzami, o których opowiadano na warsztatach też w uczestnikach nie budziło emocji, bo po korytarzach szkolnych przechodzą codziennie z klasy do klasy. W czasie wizualizowania dzieci gromadzą nowe doświadczenia, które nie pozostają w izolacji, lecz łączą się z innymi doświadczeniami, wzajemnie na siebie oddziaływując i przekształcając. Stają się one zasobami osób z niepełnosprawnością wzroku, ułatwiającymi radzenie sobie z różnego rodzaju problemami, Jest to ważne u tych osób , gdyż rozwój poznawczy człowieka zależy od ilości jego doświadczeń (także zmysłowych), a także przetwarzania, od ilości i jakości połączeń pomiędzy nowymi doświadczeniami a tymi już zinterpretowanymi i zmagazynowanymi. Wielozmysłowe poznanie, wszystkimi dostępnymi zmysłami, bycie w realiach podziemnych warunków kopalnianych zwizualizowały przestrzeń i atmosferę kopalni ale także uczestnicy czegoś się nauczyli, przeżyli jakieś wzruszenie, wzbogacili się wewnątrznie. Wycieczki były poprzedzone szkoleniem przewodników w/w kopalń w jaki sposób powinni oprowadzać osoby z dysfunkcją wzroku, na co zwrócić ich uwagę, jaki powinien być czas zwiedzania. Szkolenia cieszyły się zainteresowaniem i "otwierały oczy" czym jest przestrzeń podziemnych tras dla osób słabo widzących i niewidomych.

Efektom działań była także zmiana w postrzeganiu osób niewidomych przez osoby widzące. Jeśli osoby z dysfunkcją wzroku będą sprawniejsze i częściej będą uczestniczyć w życiu społecznym, tym bardziej zwiększą się szanse, by byli poznani przez innych ludzi i bardziej będą odczuwali potrzebę satysfakcjonujących dla obu stron kontaktów.

Aneta Pukacz, Marzena Krupa-Grawol

